

Duchovní souvislosti v utváření lidského organismu

Třetí přednáška

Duchovní souvislosti při utváření lidského organismu I.

Rudolf Steiner

GA 218

Dornach 20. října 1922

Podstata zevního trávení. Znovuoživení potravin. Eterisování, zpozemštění pomocí kyslíku. Proastralisování pomocí ledviny. Vytváření orgánů. Dusík, já, soustava jater, vodík.

Při pozorováních, jak jsme je zde před krátkou dobou konali⁴, se jednalo o to, že na jedné straně jsou velké události dějin, vůbec události lidského vývoje během vývoje Země, a na druhé straně je před námi jednotlivý člověk. V podstatě je tomu tak, že lze vpravdě s porozuměním hlouběji prohlédnout jedno z toho jen tehdy, když to lze srovnávat také s tím druhým. A tak bych chtěl k tomu, co nám před nějakou dobou mělo dát velké dějinné výhledy, připojit pozorování o člověku samém, aby se tyto obojí výklady mohly potom v nejbližších dnech jaksi spojit. Popisujeme-li člověka tak, jak jsme si ho častěji ze stanoviska antroposofického světového názoru postavili před svou duši, tak na něm nejprve rozlišujeme fyzicko-lidský organismus, ten máme potom proniknutý organismem éterickým, a do této soustavy, skládající se z fyzického a éterického organismu, máme včleněn organismus astrální a já. Můžeme seznat z toho způsobu, jak přechází člověk do stavu spánku a z něho opět zpět do stavu bdělého, že jsou silněji spojeny na jedné straně fyzický organismus a éterický organismus, a na druhé straně já a astrální organismus. Neboť i když jsou ve bdělém stavu člověka tyto čtyři články lidské přirozenosti vzájemně do sebe včleněny, tak se přece ve stavu spánku oddělují tak, že jaksi více drží

pohromadě z jedné strany já a astrální organismus a na druhé straně organismus fyzický a éterický. Takže tedy astrální a éterický organismus neдрží, lze říci, tak pevně pohromadě jako např. já a organismus astrální nebo organismus fyzický a éterický.

Chceme-li tyto věci pozorovat v jednotlivostech, musíme si je jednou postavit před duši tak, jak působí. Tu bych mohl vyjít nejprve z něčeho konkrétního. Člověk vidí okolní svět. Co to vlastně znamená? Povšimněme si toho zcela čistě věcně. Člověk vidí okolní svět, to znamená, že něco na něho působí. Ale musíme se tázat, když se jedná o celého člověka, na co působí nejprve okolní svět? I když by to pro povrchní pozorování mohlo vypadat tak, jako by působilo na fyzický organismus to, co tu vychází při vidění z okolního světa, přece tomu tak není. Máme sice, když stojíme vůči vnějšmu světu, hledíce na něj, fyzické oko.

Zajisté, máme fyzické oko, ale vše, co se děje ve fyzickém oku, to vlastně není něčím prvotním. Co se nejprve děje, to je vlastně hra dějů v já a v astrálním organismu. Chci to naznačit tím, že oko je prostoupeno touto žlutí, což značí, že to jde potom ovšem dále do organismu já, a touto červení jakožto astrálním organismem. Musíme si zcela ujasnit, že to, co přichází nejprve v úvahu, když vidíme, jsou děje v já a v astrálním organismu. Můžete to vlastně bezprostředně poznat, když si povšimnete nikoli povrchně, nýbrž intimněji svého vidění. Stačí si jen uvědomit to, že když vidíte např. někde červenou barvu, zda se sami v tomto okamžiku, kdy červeň vidíte, můžete odlišovat vzhledem k svému já od této červení. To nemůžete. Nemůžete se odlišovat od této červení, vy jste touto červení. Tato červeň je něčím, co zcela vyplňuje vaše vědomí. Nejste ničím jiným než touto červení. Můžete to zcela zvláště dobře nahlédnout, když si například představíte, že by tato červeň byla tím jediným, co byste mohli vidět. Vidíte velkou červenou plochu. Musíte si nejprve uvědomit, když na tuto velkou červenou plochu pohlížíte, že jste já. Musíte dále toto já oddělit. Ale když pohlížíte na tuto velkou červenou plochu, během této doby splynula červeň a já. A právě tak je tomu s astrálním organismem člověka.

Tedy to první, co postřehujeme, když vidíme, jsou děje v já a v astrálním organismu. U oka přichází v úvahu (podívejte se jen, jakým komplikovaným způsobem to přichází u oka v úvahu), že člověk má ledvinovou soustavu; nakreslím ji do kresby schematicky temně modře. Tato ledvinová soustava náleží nejprve fyzickému organismu člověka a má v sobě pevné části. Víte, že jsem vám častěji říkal, že člověk nemá v sobě tak zvláště mnoho pevného, minerálního. Je vlastně z 90 % sloupcem vody. Ale má v sobě přece pevné

části. Tyto pevné části plavou vlastně ustavičně v tekutém vodním elementu. Takže musíme současně pohlížet na tuto ledvinovou soustavu jako na východisko tekutého elementu, který nejen existuje ve vyměšování ledvinové soustavy, nýbrž který jde celým organismem, mezi jiným jde také vzhůru do oka.

Ale tento kapalný element, který tu jaksi z ledvinové soustavy vyzařuje do celého organismu a vyzařuje také až do oka, to není naprosto nějaký mrtvý kapalný element, nýbrž to je kapalný element živoucí. Měli byste zcela falešnou představu o tom, co je v člověku kapalný element, kdybyste si chtěli představovat v živoucím lidském organismu (viz v kresbě modř), že tu máme co činit s vodou, jaká teče v potoce. Tak tomu není. V potoce máme mrtvou vodu, v lidském organismu živoucí kapalný element. Není živoucí jen tekutina plasmatická, všechen kapalný element v lidském organismu je živoucí. V tomto kapalném elementu jsou

38

také všude jemně rozpuštěny pevné částičky, jak jsem se o nich zmínil, ty částičky, které jsou jaksi na vlnách tohoto kapalného elementu nesený dále, také až do očí. Opět na vlnách vnitřního kapalného elementu vyzařuje éterický organismus člověka do očí. V oku se setkává nyní dvojí: Éterický organismus člověka vyplňuje oko, z oka zrakový nerv. A co nyní proudí do tohoto kapalného elementu naplněného éterickým organismem, to je astrální obraz, který vzniká v lidském astrálním těle. A toto zde je tím, co vzniká skrze já. To tu proudí dovnitř, proudí to tu také dále.

Tím se v lidském oku a také v lidském zrakovém nervu setkávají jednak dojem z vnějšku, který byl vlastně nejprve v já a v astrálním těle, a potom z nitra fyzické tělo a éterické tělo; fyzické tělo nesené v minerálních částech lidské přirozenosti, éterické tělo nesené v kapalných částech lidské přirozenosti. Dále je tomu tak, že to nezůstává u oka, nýbrž co tu oko zprostředkuje, to vyzařuje do celého ostatního organismu. Máme tu při vidění co činit se setkáním toho, co se tu mimořádně komplikovaným způsobem odehrává v já a v astrálním těle, s tím, co jaksi z nitra organismu bije v ústrety jako fyzické a éterické tělo, ale jako fyzické tělo v minerálních částicích a jako éterické tělo na vlnách živoucího kapalného elementu.

Co jsem vám tu ukázal pro vidění, to se odehrává vlastně neustále v lidském organismu. Neustále se setkávají v lidském organismu éterické tělo (řekl bych, z podnětu těla fyzického na vlnách živoucí tekutiny) a astrální tělo se vším tím, co jsou zevní dojmy, k čemuž impulsy dává já. Na způsobu, jak se tyto oba proudy v nás setkávají, závisí vlastně celé naše lidské rozpoložení, celá naše vnitřní situace, neboť ony se musí setkávat správným způsobem. Co to znamená setkávat se správným způsobem? Máme tu opět co činit s něčím mimořádně komplikovaným. V lidské organisaci hlavy je tomu nejprve tak, že hlava je vlastně plastickým otiskem těch sil, které měl člověk v předzemském životě jako duševně-duchovní bytost. Hlava je vytvořena plasticky, je i v embryonálním životě vytvářena velmi záhy a zachovává si vlastně jen sílu k utváření. Lidská hlava, kdyby neměla tuto utvářecí sílu, byla by vlastně mrtvým tělesem. Tato lidská hlava je podivuhodný útvar. Je věrným otiskem fyzického, éterického, jakož i astrálního těla, dokonce i já, zobrazuje, jak tyto vcházejí do pozemského života z nadzemských světů. Hlava se skutečně utváří jako otisk oněch kosmických zážitků, které člověk prodělal v předzemském životě, a ponechává si jen plasticko-tvořivé síly. Pozorujeme-li dítě, tak vlastně z jeho hlavy vychází celá plastická utvářející síla. Z hlavy vyzařuje do ostatního

organismu to, pomocí čeho dostává člověk při svém růstu své orgány v patřičném plastickém utváření.

Tedy co vychází z hlavy, to je naprosto plasticky tvůrčí síla. A když nyní proniká do hlavy něco, co sem přichází při vidění, tak se to hned přijme tak, že se vytvoří síla, která chce formovat. Co tu vstupuje skrze oči, to chce vnitřně v člověku přijmout určitou podobu. Především to chce utvářet nervy, nervovou soustavu tak, že jaksí v nitru člověka je cosi jako otisk toho, co bylo zevním dojmem. Můžeme tedy říci: V tomto směru (viz kresbu šipky shora dolů) od smyslu do nitra jde formující síla. Tato síla chce člověka jaksí jemnějším způsobem učinit sochou. Je tomu skutečně tak. Vše, co vidíme, chce nás vlastně jistým jemným způsobem učinit sochou. Naproti této síle, např. zde z ledvinové soustavy ve všem, co jsem popsal, přichází jiná síla (šipky zdola nahoru). Ta neustále rozpouští, co se tu chce utvářet. Pomyslete, jak tomu je. Chci-li vám to načrtnout, tak bych musel říci: To zde, co působí z oka, chce vytvořit velmi jemný obraz, jakousi podobu. Chce to jít až k fyzickému utváření podoby. Uskutečňuje se vždy takový vliv, že se solné substance, které jsou jinak rozpouštěny, jaksí spečou, že se chtějí stát pevnou solí. Uskutečňuje se tedy stále tendence k utváření formy. A zdola jde vždy tendence opět to rozpustit. Takže máme neustále v lidském organismu z vnějšku do nitra tendenci toho, co se chce stát sochou; z nitra je to neustále opět rozpouštěno.

Tento děj, který se odehrává setkáním astrálna s éteričnem, jež přichází astrálnu v ústrety na vlnách tekutého elementu, tento děj má pro lidský život nesmírnou důležitost, znamená vlastně v podstatě celý lidský život. Neboť předpokládejte, že vám dnes večer někdo něco sdělí. To je také dojem. Uskutečňuje se smyslově jiným způsobem, než když vidíte červenou plochu, ale je to také dojem. To, co je vám sděleno, to se chce ve vás stát formou. Může-li se to stát formou, potom vám to zůstává ve vzpomínce. A máte-li právě takovou hlavu, která je na to velice zaměřena, aby hned všechny dojmy naplnila solí, potom máte pozoruhodnou paměť. Můžete jako automat vždy vše odbrebentit, co vám kdo sděluje. Ale tak tomu u většiny lidí není, neboť u většiny lidí existuje velmi silně tendence opět rozpouštět, něco tu přichází jako vyzařování kapalnosti s éterickým tělem v ústrety plasticky utvářejícím silám, a to

neustále rozpouští. Je to vlastně teplý proud, který ustavičně rozpouští. Pozorujeme-li tuto věc, potom z toho vyplývá něco mimořádně zajímavého.

Chceme však mít v pořádku tyto věci - jako člověk, nikoli jako automat; ty věci, které uchováváme v paměti přiměřeně. Nemá tomu být tak, že když

někdo něco člověku sděluje, že ihned dostane z toho tak pevnou vnitřní solnou podobu, že to může ihned znovu opakovat. Takoví lidé jsou, stávají se potom nesamostatnými; není to už potom člověk sám, kdo vzpomíná na věci, nýbrž věci samy si činí na člověka nárok. Člověk se stává automatem. Chceme-li být samostatným člověkem, potom se musí odehrávat tento děj takto:

Nejprve je to, co vám někdo říká nebo co čtete, v já a v astrálním těle a chce nyní skrze organisaci mozku, skrze organisaci hlavy nejprve vniknout do tekutiny a potom se konsolidovat, vyvolat jakousi minerální podobu, jakousi solnou podobu. Ale je dobře, že přichází z nitra proud a nejprve to rozpouští, takže vniká do tekutého elementu nanejvýš dojem, jenž se rozplývá a zprvu nedochází k žádnému pevnému útvaru. Tím, že zprvu nedochází k žádnému pevnému útvaru, zůstává věc pouze v astrálním těle. Nyní spíme nejbližší noc. Tu to vychází s astrálním tělem a s já ven. Tu se to během spánku poněkud zesiluje (viz další kresbu č.3, vpravo). Potom to opět s probuzením vchází dovnitř, co možná se to opět vymazává, a to se děje 3x až 4x za sebou. Teprve po čtvrtém spánku není již vymazávající síla dost velká, pročež se to usazuje tak pevně, že tento plastický útvar se již uvnitř nerozpouští, stává se základem pro představu paměti, pro vzpomínky.

Řeknete: Vzpomínám si ale i na ty věci, které jsem slyšel včera, kdy jsem se na to ještě několikrát nevyspal. Zcela správně, ale na tom nejprve nezáleží, že si vzpomínáte na věci, které jste slyšeli včera, to vyplývá z toho, že věc je ještě v astrálním těle, eventuálně činí ještě nějaký dojem v těle éterickém. Ale přece nezapomínáme ihned po jednom dnu, po druhém, po třetím. Když je věc skutečně zapomenuta, tak je vnitřní rozpouštěcí síla ještě po čtvrtém dnu tak silná, že celá věc je rozpuštěna; potom je rozpuštěna. Neboť když u síly, která tu existuje tím, že to 4x vchází dovnitř, ještě to tu může být rozpuštěno, potom nutně věc zapomínáme.

To je velmi zajímavá skutečnost, lato skutečnost, kterou můžeme pozorovat pomocí imaginace, kdy jednoduše vidíme, jak jsou věci uchovávané v paměti, ta nás přivádí k něčemu jinému. Vede nás k poznání, že hlava člověka je vůbec pomalejším patronem než ostatní člověk. Když jsme hovořili o trojčlennosti člověka, tu máme rytmický organismus uprostřed, na jedné straně je organismus nervově-smyslový, tedy organismus hlavy, a na druhé straně je organismus údů a výměny látek. Můžeme říci: Organismus hlavy má vlastně celým svým vývojem, celým svým životem mnohem pomalejší tempo, než organismu s výměny látek a údů. Je tomu tak (uvádím to jen jako příklad, ve skutečnosti to přesně tak není), že zatímco vnitřní zhušťování potřebuje pro

nějaký dojem řekněme vteřinu, nastanou za tu dobu ze strany ledvinové soustavy třeba čtyři nárazy vymazání. Tedy došlo již k čtyřem útokům vymazání.

To se ukazuje na tom, že náš puls udeří čtyřikrát, zatímco jednou vdechneme. Soustava dýchání je tím, co působí z rytmické soustavy vzhůru do hlavy a přináší jí čtyřikrát pomalejší tempo. Puls, tedy krevní oběh je tím, co z rytmické soustavy působí do soustavy výměny látek a údů, a přináší jí čtyřikrát rychlejší tempo. A v tom, co tu vyjadřuje čtyřikrát rychlejším tempem krevního oběhu, v tom spočívá to všechno rozpouštějící. V tom, co se tu vyjadřuje čtyřikrát pomalejším tempem hlavy, v tom spočívá všechno zpevňující, vše to, co by chtělo učinit člověka vlastně sochou.

Zajímavé je, že vlastně během tohoto setkání, které jsem vám vylíčil, tedy řekněme údery ledvinové soustavy směrem vzhůru a směrem dolů údery, které přicházejí z vnějších vlivů, jež jsou v rytmu dýchání a krevního oběhu, tedy že je vlastně, zatímco se uskutečňuje dojem, učiněn na něj čtyřikrát atak jej rozpouštějící. A z toho také vyplývá, že se musíme čtyřikrát vyspat na to, aby se podnět z vnějšku dostatečně zpevnil. Věci se pozoruhodně do sebe začleňují, můžeme-li skutečně vniknout do vnitřní konfigurace lidského organismu. Ale souvisí to ještě s něčím jiným.

Vidíte tedy, že když jdeme u člověka vzhůru k hlavě, přicházíme k životnímu tempu, které je čtyřikrát pomalejší, než ono tempo, které sledujeme, když jdeme např. k orgánům zažívání nebo k soustavě ledvinové. Soustava ledvinová pracuje velmi rychle a přináší to, co vnitřně zpracovává, až k éteričnu, které plave na vlnách živoucí vody. Když člověk své oči zavírá a svůj mozek vědomě ztlumí, potom prohlédá, že co proudí z ledvin, to jsou imaginace, které plují na živoucí vodě. Tak se člověku představuje v imaginacích jeho vlastní nitro. Je to mimořádně zajímavý útvar .

Je zde soustava ledvinová a z ní proudí jaksi živoucí voda do celého organismu. Co se tu odděluje, to je právě jen to, co přebývá, to jde ven jako relativně pevné částice; ale současně jde také do celého organismu tato živoucí voda, která je proniknuta éterickým organismem. V tomto éterickém organismu jsou ale samé imaginace (červeně), je zcela proniknut imaginacemi. Tyto imaginace můžeme zřít jako obraz vlastního organismu, když uvolníme vědomí mozku a všechny smyslové vjemy. Tu je ta věc zdravá. Ale když jsou ledviny nemocné a právě nemocnými ledvinami se uskutečňuje příliš silné vyzařování do živoucí vody, potom vznikají uvnitř všelijaké útvary a potom přicházíme ke známým subjektivním jevům, které poukazují na nemocné

ledviny. Co tu tedy pracuje, to je vlastně v podstatě ustavičné narážení pulsu vnitřní tělesné teploty, ale narážení ve vnitřních obrazech, co se potom setkává s tím, co přichází z vnějšku a chce se stát tvarem, to pracuje čtyřikrát rychleji než to, co pracuje z vnějšku do nitra. A to se opět ukazuje v tom, že máme jisté periody svého života, pokud jsou tyto periody zřeny jako vycházející z éterického organismu, tedy právě vycházející z toho, co jsem zde takto nakreslil. Musíme hovořit o sedmiletých periodách, což také činíme - o výměně zubů, o pohlavní zralosti atd. Můžeme např. říci, že typický organismus je na konci sedmého roku, když právě dospívá k tomu, aby obdržel druhé zuby, na konci své periody. Tu počíná být éterický organismus zcela zvláště činný pro sebe až do pohlavní zralosti. Ale proti tomu, co se v těchto periodicky-rytmických dějích odehrává od jednoho sedmiletí k druhému, působí něco z hlavy, co chce tyto procesy ustavičně zpomalovat, neboť hlava má mnohem pomalejší chod. Hlava je na konci 28. roku teprve tam, kde je nej důležitější část člověka na konci sedmého roku. To je velmi důležité tajemství lidského individuálního vývoje.

Zevně se to vyjadřuje jen tím, že se můžeme skutečně teprve v těchto pozdních dvacátých letech ve všech směrech nazývat vnitřně a zevně plně dorostlými. Vše, co vychází z hlavy, to se skutečně dovršuje teprve v této době. Hlava je ve 28 letech teprve sedm let stará. To je tedy něco, co máme v celém člověku. Jako máme na jedné straně dýchání a oběh krve, jako se má dýchání ke krevnímu oběhu, tak se chovají v životě, v celém životním vývoji, děje hlavy k dějům, které vycházejí ze soustavy zažívací, vůbec z lidské soustavy výměny látek a údů. To je cosi jako poměr 1:4. To má velký význam pro život. Má to ten význam, že např. vše, co přinášíme dítěti při výchově a vyučování mezi sedmým a čtrnáctým rokem, se vyžívá v hlavě vlastně nejprve pomalu, že to v hlavě dobíhá až v 35. roce; ještě v 35. roce to v hlavě vibruje. V úvahu padá 4x7 let mezi 7. a 35. rokem života, to je doba, po kterou to v hlavě dobíhá.

To vrhá mimořádně významné světlo na správnou metodu výchovy a vyučování, neboť nám to ukazuje, že výchova a výuka musí být zařízena tak, aby se to správně využilo. Když hledíte na to, co dítě od sedmého do čtrnáctého roku přijímá se zájmem, čím se zaměstnává, co je přiměřené jeho schopnosti to přijmout, pak můžete dítěti podávat to, co chce právě v současném okamžiku přijímat. Ale děje člověka výměny látkové a údů jsou zpočátku fyzickým nositelem toho, co se tu přijímá, ty odcházejí po sedmi letech. Ale musí něco zůstat, i když látka odešla, musí to umět přijmout hlava, musí to vystačit do 28. roku, potom je opět látka pryč, a musí to nyní ještě

vystačit do 35. roku. Nyní je to konečně zcela v éteričnu a není to tak snadné dostat z něho ven, protože éterično není vždy tímž způsobem vylučováno.

Ale vidíte, jak v lidském životě působí věci navzájem, jak musíme skutečně vědět, že je-li nám 28 let, byli bychom vlastně teprve sedmiletí, kdybychom byli pouze hlavou. Je-li nám 35 let, kdybychom byli pouze hlavou, byli bychom vlastně teprve 14 let staří. Jsme neustále atakováni ve svém klidném vývoji soustavou výměny látek a údů vzhledem k tomu, co chce hlava člověka. Chceme-h rozumět člověku, nesmíme stejně hodnotit při pozorování substancialitu hlavy se substancialitou ostatního organismu, nýbrž musíme vidět vzájemnou souhru organismu výměny látek a údů a organismu hlavy v určitém rytmu; to jde až do jednotlivého orgánu.

Vezměte oko. V oku se šíří z jedné strany zrakový nerv, na druhé straně krevní cévy.

Tím, že jsou v oku krevní cévy, je zde zastoupena soustava výměny látek a údů; tím, že je zde i zrakový nerv, máme v oku zastoupený organismus smyslově-nervový. Nyní pohleďte do oka. I zde v oku totiž existuje poměr 1:4 mezi ději ve zrakovém nervu v sítnici a tempem pulsování krve. V oku vibruje neustále jedno s druhým, přičemž rytmy jsou k sobě v poměru 1:4. A na tom, že dva různé rytmy kmitají spolu navzájem, spočívají vnitřní děje oka. To, co se odehrává v cévnatce oka, to chce již v oku rozpouštět to, co se chce v nervu oka konsolidovat. Nerv oka by chtěl neustále tvořit konturované útvary. Cévnatka s krví, která tu protéká, to chce nestále rozpouštět. Není to ovšem tak hrubé, jak si to obvyčejně představujeme, ale je tomu skutečně tak, že arterie oka mají svůj vlastní průběh⁵, a potom se opět včleňují žíly (viz kresbu červeně) tak, že navazuje jedno na druhé. Právě v oku je tomu tak, že krev jaksí arterií nejdříve vyproudí a potom teprve je zase vsáta žilou; takže se tu uskutečňuje v oku prosakování a opětne nasávání. Je to jen zcela falešný a hrubý názor, když se věří, že arteriální krev tu bezprostředně přechází v krev žilnou. Tak tomu není. Uskutečňuje se tu jemné vylévání a opět nasávání. V tom, co tu vzniká jako takové vylévání, vibruje oběhový rytmus, a v nervu, který s tím hraničí, v něm vibruje právě rytmus dechu; oba se tu v oku navzájem prostupují. Takže vidění spočívá vlastně v tom, že tyto dva rytmy na sebe v oku narážejí. Kdyby byli tyto dva rytmy stejné, potom bychom neviděli. Předpokládejte, že běžíte podle vozu, Kdybyste běželi tak rychle jako vůz, potom byste nic necítili. Jestliže ale běžíte 4x pomaleji a přece se vozu držíte, potom cítíte tah. Vůz pojede dál a vy budete muset táhnout zpět, budete-li jej chtít zpomalit. A tak je tomu v oku. To, co je funkcí zrakového nervu, to chce

zdržovat rytmus, který je 4x rychlejší. A v tomto zdržování se tvoří to, co vystupuje jako zrakové vnímání, tak jako vnímáte vůz, kterého se držíte a přitom jdete 4x pomaleji, než on. Když podle něj běžíte stejně rychle, nepocítujete jej, nevnímáte jej.

A čím prožíváte sami sebe, čím se prožíváte jako já? Prožíváte se tím, že vaše hlava běží 4x pomaleji, než váš ostatní organismus. To je to vnitřní citění sebe sama, to vnitřní vnímání sebe, tento opožděující se běh za tempem organismu výměny látek a údů za tím, co jsou funkce hlavy. Neschůdné jevy nemoci člověka spočívají právě na tomto: Pro každý organismus existuje určitá míra rovnováhy mezi tímto poměrem 4:1. Lze říci, že když je člověk tak nebo jinak organisován, existuje jistá míra rovnováhy. Není-liž pravda, není to nikdy přesně 4:1, nýbrž jsou tu různé nuance - podle toho se lidé individualisují. Ale pro každou lidskou individualitu existuje určitý poměr, a pokud se poruší, má to následky. Je-li například poměr 4:1 normální pro určitý věk života a změní se na 4,143:1, potom se člověk nemůže stát dostatečně sochou. Pak se stačí rozpomenout na jisté formy nemocí, kdy se člověk sám v sobě příliš rozplývá, jaksi se roztěká. Když se naopak zrychlí druhá část poměru, vznikají jevy, jako je křečovitost. Když astrálně kmitá éterickým a fyzickým organismem příliš rychle, když astrálně jen probleskuje a neuchopuje obě těla dost pomalu, potom nastávají jevy křečovitě.

Vezměte si například obyčejné dětské křeče. Tyto obyčejné dětské křeče nespočívají na ničem jiném, než na tom, že se u dítěte musí astrální organismus a já napřed správně ponořit do fyzického organismu a do éterického organismu. Zde se musí nejprve nastolit správný poměr. Uvažte, že astrální organismus a já, které se tedy především svou vibrační noří do člověka výměny látek a údů, kmitají příliš rychle. Ostatní člověk to nemůže ihned pojmout. Když je vibrace správná, potom je tomu tak, že když tu máte fyzické a éterické tělo člověka, který má být pronikán astrálním člověkem a já, je pronikán pomalu. Řekl bych, že každý proud astrality uchopuje vždy správně kapičku živoucí vody, skrze niž proudí éterično. Navzájem se to přizpůsobí, když je tu správné tempo. Ale když to vniká dovnitř příliš rychle, potom proráží astrálně éteričnem a tím také životní vodou a vznikají křečovitě stavy, zvláště jako dětské křeče. Proto se musí uplatnit nejprve v tomto vprůdění správný rytmus. To má dalekosáhlý význam, například u velmi zlé nemoci, která je dnes velkým hlavolamem, u dětské obrny: zde je správná souhra obojích úderů zvláštním způsobem rušena, čímž se nemoc stává vysvětlitelnou, ovšem nikoli ihned

léčitelnou, protože tento nesoulad je způsoben poměry ležícími daleko v minulosti.

Vůbec je možné nahlédnout do lidského organismu jen tehdy, když se může k takovým vztahům skutečně přihlížet, když se ví, že tu nejen abstraktně člověk spí se svým astrálním tělem a já mimo fyzické a éterické tělo, nýbrž když se ví, že v tom, co je v noci mimo fyzické a éterické tělo, spočívají impulsy k mnohem pomalejší životní činnosti, než v tom, co v noci zůstává na lůžku. Ve spánku je člověk téměř úplně člověkem údů a výměny látek až do mozku, neboť vše se tu děje pod vlivem tohoto člověka údů a výměny látek.

Vnitřně je člověk ve vztahu k tomu všemu, co podléhá pomalému rytmu, vystaven velmi silně ahrimanským silám. Ve vztahu k tomu všemu, co odpovídá rychlému rytmu, je vystaven velmi silně luciferským silám. Mohli byste říci, když pohlédnete na dřevěné sousoší:6 Na něm je vše ahrimanské založeno na pomalém rytmu, který proto zatvrzuje formy a činí je špičatými. Ve všem luciferském se pracuje k rychlému rytmu, který vše zaobluje, nečiní nic strnulým, spíše vlnivým, protože vše probíhá rychleji. Můžete to zde vidět na plastických formách, že máme co činit se střetáváním se v poměru 3:1 nebo 4:1.

Tyto věci jsou právě důležité jak pro pochopení zdravého, tak i nemocného lidského organismu. Uvidíme, jak bude pro vědu nutné toto doplnění, které může přijít jen ze strany toho, co se zde nazývá antroposofickou duchovní vědou. V těchto pozorováních budu pokračovat, abych je potom mohl uzavřít tak, aby nám na jedné straně vyšly vstříc z člověka dějiny, na druhé straně z dějin člověk.